

MA'RIFATLI JAMIYAT – RADIKAL G'OYALAR UCHUN JOY QOLDIRMAYDI

Feruza NIZAMOVA,

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi

“O'zbek va xorijiy tillar” kafedrasi dosenti,

filologiya fanlari nomzodi

Tel.: 909047098

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida jamiyatlar oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri - yoshlar ongini radikal va ekstremistik g'oyalardan asrash masalasidir. Turli mafkuraviy ta'sirlar, ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tezkor tarqalib, yoshlarning dunyoqarashiga jiddiy xavf tug'dirmoqda. Bunday murakkab sharoitda jamiyatning barqarorligi va taraqqiyoti bevosita ma'rifat darajasi bilan bog'liq bo'lib qolmoqda.

Ma'rifatli jamiyat - bu bilim, tafakkur, tanqidiy fikrlash va yuksak ma'naviyat ustuvor bo'lgan ijtimoiy muhitdir. Aynan shunday jamiyatda radikal g'oyalar uchun na ijtimoiy, na mafkuraviy, na ma'naviy zamin qoladi. Shu bois mazkur maqolada ma'rifatli jamiyat tushunchasi, uning radikalizmga qarshi kurashdagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi.

Ma'rifatli jamiyat tushunchasi tarixan ilm-fan, ta'lim va tarbiya bilan uzviy bog'liq holda shakllangan. Ma'rifat - bu shunchaki bilimlar majmui emas, balki shaxsning voqelikni ongli idrok etishi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy mas'uliyatni his etishidir. Ma'rifatli jamiyatda bilim insonni ezgulikka, bag'rikenglikka va tinchlikka yetaklaydi.

Bunday jamiyatda ijtimoiy munosabatlar adolat, qonun ustuvorligi va inson qadrigimmatiga hurmat asosida shakllanadi. Bu esa radikal g'oyalar uchun muhim bo'lgan ijtimoiy norozilik, jaholat va befarqlik kabi omillarni bartaraf etadi. Shu sababli ma'rifatli jamiyatni shakllantirish radikalizmga qarshi eng samarali profilaktik vosita hisoblanadi.

Radikal g'oyalar, odatda, ma'rifatsizlik, noto'g'ri diniy yoki siyosiy talqinlar, ijtimoiy tengsizlik va psixologik bo'shliq sharoitida yuzaga keladi. Ayniqsa, yoshlar orasida hayotiy tajribaning yetishmasligi, tez ishonuvchanlik va o'z o'rnini topishga bo'lgan ehtiyoj radikal guruhlar uchun qulay muhit yaratadi.

Radikalizmning eng xavfli jihati shundaki, u zo'ravonlikni oqlaydi va jamiyatda adovatni kuchaytiradi. Bunday g'oyalar ko'pincha soddalashtirilgan, hissiyotga yo'g'rilgan va ilmiy asosdan yiroq bo'ladi. Ma'rifatli jamiyat esa aynan shu jihatlari bilan radikalizmga zid turadi.

Ta'lim tizimi ma'rifatli jamiyatni shakllantirishning asosiy instituti hisoblanadi. Maktabdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan uzluksiz ta'lim jarayoni yoshlarning bilim darajasi, tafakkuri va fuqarolik pozitsiyasini belgilaydi. Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlash, muammolarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Ma'rifatga asoslangan ta'lim yoshlarni har qanday mafkuraviy tahdidni ongli ravishda baholashga o'rgatadi. Natijada ular radikal g'oyalarning yolg'on va buzg'unchi mohiyatini anglay oladi.

Diniy-ma'rifiy bilim yoshlar ongini asrashda alohida o'rin tutadi. Din mohiyatan insonparvarlik, tinchlik va axloqiy poklikni targ'ib etadi. Biroq diniy bilim yetishmasligi yoki noto'g'ri talqin qilinishi radikal qarashlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin.

Ma'rifatli jamiyatda diniy bilim ilmiy asosda, tarixiy va madaniy kontekstda o'rgatiladi. Bu esa bag'rikenglik madaniyatini rivojlantirib, turli qarashlarga hurmat bilan munosabatda bo'lishni ta'minlaydi.

Oila - shaxs tarbiyasining birlamchi maktabidir. Oilada berilgan ma'naviy tarbiya yoshlarning butun hayotiga ta'sir ko'rsatadi. Ota-onaning farzand bilan ochiq muloqoti, uning muammolariga befarq bo'lmasligi radikal g'oyalarning oldini olishda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, mahalla, jamoat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari ham ma'rifatli muhitni shakllantirishda faol ishtirok etishi zarur.

Bugungi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlar radikal g'oyalar tarqalishining asosiy vositalaridan biriga aylangan. Radikal guruhlar yoshlarning qiziqishi va hissiyotlaridan foydalanib, ularni o'z ta'siriga tortishga urinadi.

Shu bois raqamli savodxonlik va media madaniyatni rivojlantirish ma'rifatli jamiyatning muhim tarkibiy qismidir. Yoshlar axborotni tanqidiy tahlil qilish, manbalarni tekshirish va yolg'on ma'lumotlarni farqlash ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim. Raqamli makonda sifatli ma'rifiy kontentni ko'paytirish radikalizmga qarshi samarali choradir.

Ma'rifatli jamiyat milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslanadi. Vatanparvarlik, bag'rikenglik, tinchliksevarlik kabi milliy qadriyatlar yoshlarni radikal qarashlardan himoya qiladi. Shu bilan birga, inson huquqlari, adolat va erkinlik kabi umuminsoniy qadriyatlar ularning dunyoqarashini kengaytiradi.

Bu uyg'unlik jamiyatda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlab, radikalizm uchun ijtimoiy zaminni yo'q qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ma'rifatli jamiyat - radikal g'oyalar tarqalishiga qarshi eng kuchli va barqaror ijtimoiy himoya vositasidir. Bilim va tafakkur ustuvor bo'lgan muhitda jaholat, mutaassiblik va zo'ravonlik ildiz ota olmaydi. Ta'lim, tarbiya, diniy-

ma'rifiy bilim va raqamli savodxonlikning uyg'unligi yoshlarni radikal g'oyalardan ishonchli himoya qiladi.

Ma'rifatli jamiyatni barpo etish - bu faqat davlatning emas, balki butun jamiyatning umumiy mas'uliyatidir. Aynan shu yo'l bilan tinchlik, barqarorlik va taraqqiyotga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida”^{***}gi Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 16 apreldagi “Diniy-ma'rifiy soha faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”^{***}gi Farmoni.
4. Abdullayev A., Rahmatullayev Sh. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Safarov O. Globallashuv va mafkuraviy jarayonlar. – Toshkent: Akademiya, 2017.
6. Abduraxmonov Q. Yoshlar ma'naviy xavfsizligi va ma'rifat masalalari. – Toshkent: Fan, 2018.
7. Hadislar to'plami. Imom Buxoriy. Al-Jome' as-sahih (tarjima). – Toshkent: Hilol nashr, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi “Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”^{***}gi Qonuni. – Toshkent, 2016.